

Kako učiti u/o muzeju

MAŠA ZAMLJAČANEC

1. Uvod

Baš poput naše svakodnevice, edukativne prakse u Muzeju grada Koprivnice mijenjale su se tijekom godina. Vrijeme i društvene promjene su ih oblikovali, transformirali, stvarali i usmjeravali. Programi koje donosimo u ovom tekstu nastali su u velikoj želji za promjenom perspektive i pogleda na muzej, za novim vremenom u kojem muzej i galerija nisu otvoreni samo za određene skupine, u kojima se ne odvijaju programi samo za jednu vrstu publike: onu koja je pripremljena, koja već nešto o temi i programu zna. Ta i takva publika muzej je doživljavala kao mjesto koje se ne mijenja i na koje posjetitelj nema nikakvog utjecaja. Kako bismo te okolnosti postupno, ali sigurno promijenili, osmislili smo niz aktivnosti kojima želimo odgojiti potpuno drukčiju publiku, koja želi sudjelovati i mijenjati ustaljene muzejske prakse. Nova „generacija“ edukativnih programa osmišljena je kao svojevrsna dogradnja formalnom obrazovanju s ambicijom da postane i više od toga te da muzej i škola u Koprivnici i okolici postignu kvalitetan, koristan i kontinuiran suživot u kojem se dopunjuju, dograđuju i zajedno razvijaju – svakodnevno!

2. Baština je zabavna

Kao što smo već napomenuli u uvodnom dijelu, edukativni program Muzeja grada Koprivnice namijenjen je različitim skupinama posjetitelja i korisnika: djeci koja još nisu krenula u školu, školskom uzrastu, studentima, odraslima s predznanjem i bez njega, onima koji nikad nisu posjetili ni jedan muzej ili galeriju i onima koji su ih posjetili na desetke.

Osmišljen je tako da ovim skupinama omogućuje da se isprepliću, ne samo po temama i tipu programa nego i s obzirom na godine. Neformalna predavanja i razgovori se odvijaju na različite teme, a saznati se može primjerice tko su žene i muškarci u umjetnosti, kako su umjetnički rasli i razvijali se, a paralelno, osobito žene, održavali kvalitetne obiteljske živote te kako je kritika reagirala i prihvaćala njihovo stvaralaštvo. Može se učiti i o gradu, graditeljima i osobama koje su kročile njegovim ulicama, saznati više o razmišljanjima, akcijama i atmosferi vremena koje je oblikovalo našu današnju svakodnevnicu s posebnim osvrtom na namjenu, značenje, korištenje i potencijal javnog prostora. O povijesti grada uči se kroz priče o segmentima društvenog života i priče o prostoru koji je možda i više od ostalih tema dostupan svima, ali je i rezultat znanja, talenta, ljubavi i strasti onih koji ga stvaraju. Trenutačno programe posjećuje godišnje oko 2300 učenika, a u muzejskim druženjima sudjeluju vrtići, sve osnovne i sve srednje škole s područja Koprivnice te neke osnovne škole i ustanove predškolskog obrazovanja iz okolice kao i grupe odraslih, osobito povezanih u klubovima, udrugama i sličnim organizacijama. Programi su nešto u potpunosti novo za muzej i grad, a krenuli su od jedne utopističke i jednostavne misli/činjenice – publika na programima muzeja razvija se već dugo i dosadašnjim pristupom dosegla je svoj maksimum. Nekoliko iskušanih većih i manjih kampanja, senzacionalističkih ili tematski uzrastu prilagođenih izložbi u muzejskim prostorima i javnom prostoru nisu doprinosile razvoju publike već samo održavanju broja posjetitelja. U takvim okolnostima, muzealci su morali odlučiti hoće li prihvatiti broj publike i održavati

Sl. 1. Projekt „Muzej u školi“, voditeljica Maša Zamlijačanec.

Sl. 2. Projekt „Muzej za 5“, aktivnost provedena u Galeriji Mijo Kovačić.

ga na dosadašnjoj razini ili je došlo vrijeme za promjenu razmišljanja, razvoj pristupa i nova doba edukacije. Mali muzej poput našeg je u malom gradu trebao ne samo izaći iz svojih okvira, to više nije bilo dovoljno. Potrebno je bilo taj okvir proširiti, i to naravno, na naizgled teži, ali vjerojatno jedini mogući način – pristupom „jedan po jedan“, direktnim kontaktom sa svakim novim potencijalnim posjetiteljem, predstavljajući strpljivo svakom što je kulturna baština, ali i što ona može postati. Pri tome se posjetiteljima treba posvetiti od najranije vrtičke dobi – već od druge ili treće godine života, i muzejske programe prikazati tako da oni budu privlačni i zabavni, a ne opterećujući i dosadni. Sve to pokrenuto je sa željom i idejom da se privlačenjem jednog po jednog posjetitelja pokrene „lavina“ i da će se napredak u tom području moći voditi principom – ljudi privlače ljude. U tu svrhu osmišljena je i publikacija pod nazivom *Baština je zabavna* koja je u digitalnom obliku publici predstavljena tijekom Noći muzeja u siječnju 2024. godine, a tiskana sredinom 2025. kako bi bila što dostupnija korisnicima.

3. Muzej za 5!

Jeste li se ikad zapitali što je umjetnost i tko ima pravo određivati čije će stvaralaštvo pripasti u kategoriju umjetnosti? U edukativnim programima u Muzeju sve češće se mladima postavlja upravo to pitanje, a oni na njih daju dobre odgovore i smišljaju još bolja pitanja. Od tih je pitanja nastao program *Muzej za 5!* unutar kojeg se odvija opušteni, slobodni i kontinuirani razgovor sa srednjoškolcima i to na temu kulture, povijesti, povijesti umjetnosti, etnologije i općenito o svakodnevnom životu kakav je tijekom 19. i 20. stoljeća oblikovao nas i našu okolinu i doveo do mjesta na kojem smo danas. *Muzej za 5!* obuhvaća i područje likovne umjetnosti uz prikaz rada i života domaćih autora poput Romana Baričevića, Sunčanice Tuk, Željka Mucka, Vlatka Vinceka, Marijana Molnara, Zvonimira Haramije, Darka Markića i brojnih drugih. Nadalje, ovaj program otkriva mladima više tema iz područja tradicijske kulture i običaja. Tako su do sada mogli čuti primjerice o svadbenim običajima i tome kako su krajem 19. i početkom 20. stoljeća izgledali mladenci, kada su se udavali i ženili, što je prethodilo vjenčanju, što se jelo i koje su se pjesme pjevale. Predstavljani su im i godišnji običaji vezani uz blagdane poput Božića i Uskrsa te svakodnevni život đaka u prošlosti kroz fenomene poput spomenara – knjige lijepih misli i uspomena koja se ispunjavala u Podravini tije-

kom 19. i 20. stoljeća. Program se odvija prema dogovoru s korisnicima u Galeriji Mijo Kovačić, namijenjen je učenicima srednjih škola, okuplja svaki put oko 60 posjetitelja. Uključuje priče o javnom prostoru i načinu na koji ga možemo koristiti, a uz već spomenute teme razgovor se vodi i o područjima koja prate izložbe i druge programe Muzeja grada Koprivnice, poput, povijesti kazališta i glazbe u Koprivnici, razvoja škola i školstva, povijesti liječenja i zdravstva, holokausta i tema iz Drugog svjetskog rata i sličnog. S posjetiteljima razgovara najčešće kustosica i muzejska pedagoginja Maša Zamljačanec, a povremeno i kustosi koji u svom radu proučavaju likovne umjetnosti, povijest i etnologiju: Helena Kušenić, Vesna Peršić Kovač, Draženka Jalšić Ernečić i Dražen Ernečić.

4. Ropotarnica

Ropotarnica je osmišljena kako bi se razvijala kulturna publika od samog početka obrazovanja, nižih razreda osnovne škole, a polaznici su naučili što je kulturna baština i što može biti. Naziv programa je simbolički, predstavlja ropotarnicu prošlosti, skup predmeta, vještina i običaja, ali uključuje i pravu ropotarnicu – u ovom slučaju nije riječ o prostoriji, već o velikoj drvenoj škrinji koja je također obrtnički rad, a koristi se u ovom programu da bi posjetitelji otkrivali što se sve moglo naći na jednom takvom mjestu. Ropotarnica se odvija na više lokacija – u Galeriji Mijo Kovačić, koprivničkim osnovnim školama i radnjama obrtnika koji su uključeni u program, a tijekom programa svako od njih postaje mjesto susreta posjetitelja s baštinom. Posrednici u učenju o baštini u ovom su programu kustosi i muzejski predmeti, ali još važnije – obrtnici. Ropotarnica je nekad bila prostorija u kući u koju se moglo odlagati izrabljene predmete. Oni su bili napravljeni da bi se čovjek njima dugo služio, a nakon toga, mogli su se koristiti njihovi dijelovi. Dovoljno je samo pogledati kako su nekada izgledali radioaparati ili televizori, veliki predmeti koji

Sl. 3. Plakat projekta „Ropotarnica“.

su se mogli koristiti desetljećima, a u njima su bile iskoristive žice koje bi mogle služiti barem još neko vrijeme. Suvremeno doba promijenilo je izgled i namjenu stvari pa se danas pitamo čemu bi u naše vrijeme jedna takva prostorija mogla služiti. Ona danas može biti prostor susreta i priča o tome kako nas je prošlost dovela do suvremenosti, o tome kako su se nekad vla-

Sl. 5. Logo projekta „Ropotarnica“.

stitim rukama proizvodili uporabni predmeti svakodnevnog života i koliko je bilo bitno nešto što se danas podrazumijeva i možda nam se čini jednostavnim. Kako većina učenika nije bila upoznata sa značenjem riječi „ropotarnica“, ovo je bila prilika da sami pokušaju pronaći njezino značenje, a dobili su i sugestiju kako

Sl. 4. Predstavljanje obrtnika u okviru projekta „Ropotarnica“.

da je pokušaju pronaći u vlastitim domovima. Tako su učenici potaknuti na učenje, ali i razvijanje mašte. Nakon prezentiranja svakog od navedenih zanata s učenicima je dogovoreno da samostalno i u grupama naprave mala terenska istraživanja i u svojim domovima ili domovima susjeda ili rođaka pronađu odbacene predmete te otkriju njihovu vrijednost i namjenu u vrijeme kada su bili u upotrebi, kao i je li se dio te vrijednosti zadržao do danas. Uvodne radionice vodila je Maša Zamljačanec koja je sudionike informirala o programu ropotarnice te ih upoznala s obrtnicima i područjima koja će pojedine radionice obuhvatiti. Isto tako uvodne su radionice uključivale i razgovore tijekom kojih su se bilježili interesi i teme zanimljive sudionicima za buduće programe. Novi susreti uslijedili su u svakoj od uključenih osnovnih škola koje su u svojim učionicama ugostile majstore i njihove predmete te učenicima prenijele dio atmosfere svakog od obuhvaćenih umijeća. Ova su gostovanja uključivala i praktični dio u kojem su učenici mogli osobno sudjelovati u izradi manjih predmeta ili provođenju neke od faza procesa proizvodnje, a u slučaju prezentiranja frizerskog zanata poslužili su kao model za izradu frizure. Opet se pokazalo kako je učenje uz aktivno sudjelovanje najbolji način usvajanja gradiva te je i ovaj program potvrdio kako baština može biti zabavna. Program je započeo 2023., a na-

stavljen je i tijekom 2024. godine. U projektu su sudjelovali učenici koprivničkih osnovnih škola Osnovne škole „Braća Radić“, Osnovne škole „Antun Nemčić Gostovinski“ i Osnovne škole „Đuro Ester“. Iz svake škole u program se uključilo oko 25 učenika i jedna učiteljica razredne nastave (OŠ „Braća Radić“ – Narcisa Kolar, OŠ „Antun Nemčić Gostovinski“ – Suzana Hergotić, OŠ „Đuro Ester“ – Petra Štefanec Latin), a gosti su bili Marija Posavec, majstorica frizerka i jedna od najstarijih obrtnica u Koprivnici te Mateo Kušter, najmlađi majstor frizer u Hrvatskoj, izrađivač drvenih minijatura i igračaka Antun Erdec, kuharica Jasna Nemeć, postolar Darko Frankol, krojačica Renata Samoščanec i cvječar Tihomir Koščak. Frizeri su učenicima ispričali o uređivanju tijekom povijesti s naglaskom na 20. stoljeće, donijeli su primjere frizura na lutkama, a njihovo frizersko umijeće je na svojoj kosi imao prilike isprobati svaki posjetitelj programa koji je vodila kustosica pedagoginja Maša Zamljačanec. Antun Erdec pokazao je različite drvene predmete koji su ga inspirirali na izradu minijatura, a djeca su isprobala drvene igračke kao i neke jednostavne postupke izrade. Na sličan način prezentirana su i ostala umijeća i znanja, a programi su se održavali u Galeriji Mijo Kovačić i u prostorima koprivničkih škola. Osim voditeljice projekta Maše Zamljačanec, u aktivnostima je sudjelovala i viša kustosica etnologinja Vesna Peršić Kovač. Za provođenje programa istražili smo tržište radi nabave planirane tehničke opreme (sanduk, vitrine), napravljeni su detaljni planovi i započeta su istraživanja privatnih zbirki uključenih učenika iz kojih bi se kasnije formirale školske zbirke, a dio prikupljenih predmeta izložen je u Galeriji Mijo Kovačić u obliku izložbe. Kao nastavak projekta planirani su i dogovoreni susreti s obrtnicima u prostorima njihovih majstorskih radnji. Program je prvobitno zamišljen da bude proveden tijekom jedne školske godine, ali je zbog velikog interesa sudionika nastavljen i nakon toga s planom da preraste u višegodišnji.

5. Muzej u školi

Danas u muzejskoj djelatnosti osobitu pozornost pridajemo obrazovnoj ulozi muzejskih ustanova i njihovom aktivnom sudjelovanju u odgoju. Zato je pokrenut novi redovni program Muzeja grada Koprivnice za djecu i mlade školskog uzrasta. Program uključuje suradnju sa svim školama s područja Grada Koprivnice, pojedine škole iz Koprivničko-križevačke županije i dogradnju programa kroz proširenje suradnje s većim brojem škola na području cijele Županije. Muzej u školi daje mogućnost besplatnog korištenja muzejskih sadržaja izvan muzeja, za učenike koji ne mogu često posjećivati sjedište i izdvojene objekte Muzeja grada Koprivnice ili za one koji žele drugačiji doživljaj kulturnih ustanova. Tijekom gostovanja stručnih muzejskih djelatnika u školi, polaznici se upoznaju s općim pojmovima vezanim uz muzejsku djelatnost poput definiranja pojmova muzej, muzejska zbirka, izložba, čuvaonica, muzejska oprema i slično. Još je važnije da ih navedeni program upozna sa stručnim i pomoćnim zanimanjima u muzeju te kroz njega mogu naučiti što radi kustos, muzejski pedagog, knjižničar ili dokumentarist i zašto je važno da u muzeju rade računovođa, spremačica i domar. Saznati se može više i o muzejskim predmetima, razgledati nekoliko njih na licu mjesta te sudjelovati u kvizovima ili tematskim radionicama – od likovnih preko etno radionica do simulacije rada na arheološkom terenu. Tijekom 2023. godine koja je bila osobito uspješna za provođenje ovog programa održana su 42 gostovanja u školama s različitim temama od kojih je posebno dobro prihvaćena tema *Kako muzej živi?*, a uspješne su bile i specifične teme vezane uz povijest Koprivnice, svakodnevni život i običaje. Program *Muzej u školi* nastavak je akcije pod nazivom *Muzej u zajednici* kojom su muzejski stručnjaci pokrenuli kampanju približavanja muzejske djelatnosti članovima uže i šire zajednice izlaskom izvan uobičajenih okvira i granica u prenesenom i doslovnom smislu. Kampanjom se nastoji muzejskog posjetitelja i korisnika smje-

stiti u središte zbivanja i dati mu mogućnost aktivnog sudjelovanja u kreiranju muzejskog rada te tako utjecati na promjene u doživljavanju posjetitelja kao pasivnog konzumenta ponuđenih programa.

6. Edukativne šetnje

Edukativna šetnja centrom Koprivnice još je jedan muzejski program usmjeren na širenje muzejskog rada izvan okvira, a sve u cilju približavanja korisnicima i aktivnog uključivanja zajednice u stručni muzejski rad. Namijenjen je prvenstveno stanovnicima Koprivnice koji žele upoznati svoj grad i njegove ulice, trgove, parkove i zgrade na drugačiji način i iz drugog kuta gledanja. Korisnicima omogućava otkrivanje priče o poznatim stanovnicima Koprivnice, onima koji su u našem gradu ostavili neizbrisiv, ali često manje poznat ili zaboravljen trag. Počevši od Nemčičeve preko Esterove i Trga dr. Leandera Brozovića do Trga bana Jelačića, Svilarске ulice i Zrinskog trga tako mogu saznati kako je Koprivnica oduvijek bila dom zanimljivim, modernim i sposobnim ljudima. Ova je vođena šetnja posvećena upravo tim posebnim osobama koje su u prošlosti kročile ulicama našeg grada. Pristigle su često iz raznih krajeva Hrvatske i Europe, a u Koprivnici su pokazale od čega su sazdane: od ideja, hrabrosti, velikih želja i vizija. Njihov doprinos gospodarskom, kulturnom i društvenom životu grada omogućio je njegov razvoj i napredak, a ovim programom želimo im ne samo odati počast već i sačuvati znanja i informacije o njihovom djelovanju i značaju za zajednicu.

7. Zaključak

Pedagoškim i edukativnim programima u Muzeju grada Koprivnice nastoji se sve više usmjeriti publiku, a osobito djecu i mlade, na učenje i primjenu teorijskih znanja u praksi. Pritom se potiče umrežavanje i suradnja između bliskih, ali nedovoljno povezanih umjetnič-

kih i društvenih struka. Tako zajedno čuvamo kulturno bogatstvo za buduće generacije, a širenjem ideje i prakse obrazovanja putem umjetnosti ostvaruje se pravo svakog od nas na razvijanje baštinske percepcije i kreativnosti te nas se priprema za sudjelovanje u kulturnom životu. Postepeno se tako podiže svjesnost o ulozi umjetnosti, prostora, načinima interveniranja u javni prostor bez štete, očuvanju prostora za buduće generacije, proučavanju zavičajnih zbirki i kulturnog identiteta Podravine. Najveća vrijednost i rezultati u radu s mladima u muzeju su oživljavanje (a ne samo čuvanje) kulturne baštine sredine u kojoj žive. Već od najranije dobi poticanje razvoja percepcije i osjećaja za vrijednosti baštine te upoznavanje običaja i tradicije dio su u odgojno-obrazovnog rada s djecom. Danas u vrijeme brzih informacija, u vrijeme virtualne dostupnosti „svega”, muzeji su postali mjesta koja nude pogled u prošlost na jednostavan i slikovit način – uz radionice, razgovore i druženja. Ovim je temama i programom Muzej grada Koprivnice pokazao svjesnost da suvremeno doba traži više od individualnog posjeta dobroj izložbi ili razgleda uz stručno vodstvo. Istovremeno je pokazao i da je spreman na promjene pristupa građi i posjetiteljima odnosno korisnicima. Ono što je najvažnije, dokazao je da se puno može postići samo upornim i strpljivim radom te pristajanjem na izlazak izvan okvira poznatog i uobičajenog.